

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ**  
**Харківський національний університет внутрішніх справ**  
**Сумська філія**  
**Кафедра соціально-економічних дисциплін**

**ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ**

з навчальної дисципліни «Охорона праці в галузі та цивільний захист»  
обов'язкових компонент  
освітньої програми другого (магістерського) рівня вищої освіти

262 Правоохоронна діяльність (правоохоронна діяльність)

за темою – «Державне соціальне страхування від нещасного випадку на  
виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату  
працездатності»

**ЗАТВЕРДЖЕНО**

Науково-методичною радою  
Харківського національного  
університету внутрішніх справ  
Протокол від 14.08.2024 № 8

**СХВАЛЕНО**

Вченою радою Сумської філії  
Харківського національного  
університету внутрішніх справ  
Протокол від 08.07.2024 № 8

**ПОГОДЖЕНО**

Секцією Науково-методичної ради  
ХНУВС з гуманітарних та  
соціально- економічних дисциплін  
Протокол від 13.08.2024 № 7

Розглянуто на засіданні кафедри соціально-економічних дисциплін Протокол  
від 25.06.2024 № 23

**Розробник:**

Завідувач кафедри соціально-економічних дисциплін Сумської філії ХНУВС,  
кандидат економічних наук, доцент Лук'янихіна О.А.

**Рецензенти:**

1. Заступник директора Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, доцент Ващенко С.С.
2. Декан факультету технічних систем та енергоефективних технологій Сумського державного університету, кандидат технічних наук, професор Гусак О.Г.

## **План лекції**

1. Завдання страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності.
2. Нормативні основи державного соціального страхування від нещасних випадків та професійних захворювань на виробництві.
3. Організаційні основи державного соціального страхування від нещасних випадків та професійних захворювань на виробництві.

## **Рекомендована література (основна, додаткова), інформаційні ресурси в Інтернеті**

### **Нормативна література**

1. Кодекс Законів про працю України від 10 грудня 1971 року №332-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.
2. Кодекс Цивільного захисту України від 02 жовтня 2012 року №5403-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>.
3. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19.11.1992р. №2801-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>.
4. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення : Закон України від 24.02.1994 року №4004-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4004-12>.
5. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 23.09.1999 року №1105 – XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14>.
6. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 року №580-VIII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
7. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності : Закон України від 05.04.2007 року №877-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16>.
8. Про охорону праці : Закон України від 14.10.1992 року №2694-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12>.

### **Основна**

1. Кулешов М.М., Садковий В.П., Тютюник В.В. Державна система цивільного захисту: навч. посіб. Х.: НУЦЗУ, 2020. 232 с. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/11264/1/%d0%94%d0%b5%d1%80%d0%b6%d0%b0%d0%b2%d0%bd%d0%b0%20%d1%81%d0%b8%d1%81%d1%82%20%d0%a6%d0%97%20%28%d0%9a%d1%83%d0%bb%d0%b5%d1%88%d>

[0%be%d0%b2%29.pdf](#).

2. Варивода К.С., Горденко С.І. Цивільний захист : підручник. Переяслав (Київ. обл.) : Домбровська Я.М., 2020. 596 с. URL: [http://ephsheir.uhsp.edu.ua/bitstream/handle/8989898989/4978/Pidruchnyk\\_TsZ.pdf?sequence=1&isAllowed=y](http://ephsheir.uhsp.edu.ua/bitstream/handle/8989898989/4978/Pidruchnyk_TsZ.pdf?sequence=1&isAllowed=y).

3. Безпека життєдіяльності та охорона праці : підручник / В.В. Сокурєнко, О.М. Бандурка, С.М. Бортник та ін. ; за заг. ред. В.В. Сокурєнка ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків : ХНУВС, 2021. 308 с. URL: [https://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/10837/Bezpeka%20zhyttiediialnosti%20ta%20okhorona%20pratsi%20\\_pidruchnyk\\_Sokurenko\\_2021.pdf?sequence=1&isAllowed=y](https://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/10837/Bezpeka%20zhyttiediialnosti%20ta%20okhorona%20pratsi%20_pidruchnyk_Sokurenko_2021.pdf?sequence=1&isAllowed=y).

4. Охорона праці в галузі та цивільний захист : навчальний посібник / [В.М. Курєпін, К.М. Горбунова, В.М. Курєпін та ін.]. Миколаїв : МНАУ, 2020. 236 с. URL: [http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/8596/1/Okhorona\\_pratsi\\_v\\_haluzi\\_ta\\_tsyvilnyi\\_zakhyst.pdf](http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/8596/1/Okhorona_pratsi_v_haluzi_ta_tsyvilnyi_zakhyst.pdf).

5. Трудове право України : підручник / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; [С.М. Бортник, К.Ю. Мельник, Л.В. Могілевський та ін.]. Харків, 2019. 408 с. URL: [https://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6107/Trudove%20pravo%20Ukrainy\\_pidruchnyk\\_HNUVS\\_2019.pdf?sequence=5&isAllowed=y](https://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/6107/Trudove%20pravo%20Ukrainy_pidruchnyk_HNUVS_2019.pdf?sequence=5&isAllowed=y).

6. Пожарова О.В. Охорона праці : навчальний посібник. Одеса. 2022. 86 с. URL: [http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/18442/%d0%9f%d0%be%d1%81%d1%96%d0%b1%d0%bd%d0%b8%d0%ba\\_%d0%9e%d1%85%d0%be%d1%80%d0%be%d0%bd%d0%b0%20%d0%bf%d1%80%d0%b0%d1%86%d1%96\\_2022.pdf?sequence=1&isAllowed=y](http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/18442/%d0%9f%d0%be%d1%81%d1%96%d0%b1%d0%bd%d0%b8%d0%ba_%d0%9e%d1%85%d0%be%d1%80%d0%be%d0%bd%d0%b0%20%d0%bf%d1%80%d0%b0%d1%86%d1%96_2022.pdf?sequence=1&isAllowed=y).

7. Забезпечення охорони праці та особистої безпеки в Національній поліції України : навч. посібник [кол. авт. ; за заг. ред. д.б.н., проф. Грибана В.Г., к.ю.н. Глуховері В.А.] Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2017. 212 с. URL: <http://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/599/1/%D0%9F%D0%BE%1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%9E%D0%9F%20%D1%82%D0%B0%20%D0%9E%D0%91%D0%9F%D0%9D%D0%9F.pdf>.

8. Охорона праці та цивільний захист: підручник / за ред. О.Г. Левченка. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 420 с. URL: [https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/26895/1/OP\\_ta\\_TsZ\\_pidruchnyk.pdf](https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/26895/1/OP_ta_TsZ_pidruchnyk.pdf).

9. Охорона праці в галузі: навч. посіб. / П.С. Атаманчук, В.В. Мендерецький, О.П. Панчук, Р.М. Білий. К.: ЦУЛ, 2017. 322 с. URL: <https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/07/Atamanchuk-P.-S.-ta-inshi-Ohorona-pratsi-v-galuzi.pdf>.

10. Безпека людини у сучасних умовах: монографія / В.В. Березуцький, Н.Л. Березуцька, А.О. Богодист та ін.; за заг. ред. проф. В.В. Березуцького. Харків: ФОП Мезіна В.В., 2018. 208 с. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/34933>.

11. Грибан В., Негодченко О. Охорона праці. К.: Центр навчальної літератури, 2017. 280 с.

### Додаткова

12. Білоус Т.Л. Долікарська допомога : навч. посіб. Суми : видавничо-виробниче підприємство «Мрія», 2020. 148 с.

13. Домедична допомога на місці події : практичний посібник / [П.Б. Волянський, А.М. Гринзовський, С.О. Гур'єв та ін. ] Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2020. 224 с. URL: <https://dsns.gov.ua/upload/9/5/7/9/2020-5-19-112-posibnik.pdf>.

14. Атаманчук П. Основи охорони праці: навч. посіб. / П.С. Атаманчук – К.: Центр навчальної літератури, 2017. – 224 с.

15. Березуцький В.В. Основи професійної безпеки та здоров'я людини : підручник / В.В. Березуцький [та ін.] ; під ред. проф. В.В. Березуцького. – Харків : НТУ «ХПІ», 2018. – 553 с.

16. Липинський В. Правове забезпечення пожежної безпеки в Україні / В. Липинський. – К.: Центр навчальної літератури, 2017. – 184 с.

17. НПАОП 0.00-4.03-04 «Положення про Державний реєстр нормативно-правових актів з питань охорони праці». Наказ Держнаглядохоронпраці України від 08.06.2004 р. №151.

18. НПАОП 0.00-4.09-07 «Типове положення про комісію з питань охорони праці підприємства». Наказ Держгірпромнагляду від 21.03.2007 р. № 55.

19. НПАОП 0.00-4.11-07 «Типове положення про діяльність уповноважених найманими працівниками осіб з питань охорони праці». Наказ Держгірпромнагляду від 21.03.2007 р. № 56.

20. НПАОП 0.00-4.12-05 «Типове положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці». Наказ Держнаглядохоронпраці від 26.01.2005 № 15.

21. НПАОП 0.00-4.15-98 «Положення про розробку інструкцій з охорони праці». Наказ Держнаглядохоронпраці від 29.01.98 р. № 9.

22. НПАОП 0.00-4.21-04 «Типове положення про службу охорони праці». Наказ Держнаглядохоронпраці від 15.11.2004 р. № 255.

23. Постанова Кабінету Міністрів України від 25.08.2004 №1112 «Деякі питання розслідування та ведення обліку нещасних випадків, професійних захворювань і аварій на виробництві».

24. Постанова Кабінету Міністрів України від 27.06.2003 р. №994 «Перелік

заходів та засобів з охорони праці, витрати на здійснення та придбання яких включаються до валових витрат».

25. Рекомендації щодо побудови, впровадження та удосконалення системи управління охороною праці. Затверджено Головою Держгірпромнагляду 07.02.2008.

### **Інформаційні ресурси**

1. <http://gnmc.kiev.ua> – Офіційний сайт Державного підприємства Головний навчально-методичний центр Держпраці.

2. <http://www.mon.gov.ua> – Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України.

3. <http://www.dsns.gov.ua> – Офіційний сайт Державної служби України з надзвичайних ситуацій.

4. <http://rada.gov.ua> – Офіційний веб-портал Верховної Ради України.

5. <http://www.nau.ua> – Інформаційно-пошукова правова система "Нормативні акти України (НАУ)".

### **1. Завдання страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності**

*Головними завданнями страхування від нещасного випадку є:* проведення профілактичних заходів, спрямованих на усунення шкідливих і небезпечних виробничих чинників, запобігання нещасним випадкам та професійним захворюванням на виробництві, відновлення здоров'я та працездатності потерпілих від нещасних випадків, відшкодування матеріальної шкоди застрахованим особам або членам їхніх сімей.

*Об'єкт страхування* від нещасного випадку – це страховий ризик та страховий випадок, із настанням яких у застрахованих осіб (членів їхніх сімей, інших осіб) виникає право на матеріальне забезпечення та соціальні послуги. Під страховим ризиком розуміють обставини, внаслідок яких може статися нещасний випадок або професійне захворювання, а страховий випадок – це нещасний випадок на виробництві або професійне захворювання (у тому числі встановлене чи виявлене в період, коли потерпілий не перебував у трудових відносинах з підприємством, на якому він захворів), що спричинили застрахованому професійно зумовлену фізичну чи психічну травму; нещасний випадок або професійне захворювання, яке сталося внаслідок порушення

застрахованим нормативних актів про охорону праці.

**Суб'єктами страхування** від нещасного випадку є застраховані особи (в окремих випадках члени їхніх сімей), страхувальники та страховик. Застрахованою особою є будь-яка фізична особа, на користь якої здійснюють страхування.

Страхувальниками у разі *обов'язкового страхування* є роботодавці, а у разі *добровільного страхування* – застраховані особи. Обов'язки страховика виконує Пенсійний фонд України.

Закон України “Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування” передбачає обов'язкове та добровільне страхування.

**Обов'язковому страхуванню** від нещасного випадку підлягають:

- особи, які працюють в умовах трудового договору (контракту), або на інших підставах, передбачених законодавством про працю;
- учні та студенти навчальних закладів, клінічні ординатори, аспіранти, докторанти, залучені до будь-яких робіт під час, перед або після занять, під час занять, коли вони набувають професійних навичок, та у період проходження виробничої практики, виконання робіт на підприємствах;
- особи, яких утримують у виправних, лікувально-трудових, виховно-трудових закладах та залучають до трудової діяльності на виробництві цих установ або на інших підприємствах за спеціальними договорами.

Для страхування від нещасного випадку на виробництві не потрібно згоди або заяви працівника. Страхування здійснюють у безособовій формі. Всі витрати, пов'язані із обов'язковим страхуванням від нещасного випадку, несе роботодавець. Термін страхування розпочинається з дня підписання трудового договору. Усі застраховані є членами Пенсійного фонду.

**Добровільно від нещасного випадку** можуть застрахуватись:

- особи, які забезпечують себе роботою самостійно – займаються адвокатською, нотаріальною, творчою та іншими видами діяльності, пов'язаними з отриманням доходу безпосередньо від цієї діяльності, члени фермерського господарства, особистого селянського господарства, якщо вони не є найманими працівниками;
- громадяни – суб'єкти підприємницької діяльності.

Усі витрати, пов'язані з добровільним страхуванням від нещасного випадку, несе застрахована особа. Термін страхування розпочинається з наступного дня після прийняття заяви, однак за умови сплати страхового внеску. Страхування припиняється, якщо страховий внесок не сплачений протягом трьох місяців з дня подання заяви.

## **2. Нормативні основи державного соціального страхування від нещасних випадків та професійних захворювань на виробництві**

*Страхування від нещасного випадку на виробництві* – один із видів загальнообов’язкового державного соціального страхування, яке забезпечує соціальний захист, охорону життя та здоров’я громадян під час їхньої професійної діяльності. Це страхування здійснюють згідно із законом України “Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування”. Дія цього закону поширюється на осіб, які працюють в умовах трудового договору (контракту) на підприємствах, в установах, організаціях, незалежно від їхньої форми власності та господарювання, а також на фізичних осіб та на осіб, які забезпечують себе роботою самостійно і громадян-суб’єктів підприємницької діяльності.

*Пенсійний фонд України* є органом, який здійснює керівництво та управління загальнообов’язковим державним соціальним страхуванням від нещасного випадку, у зв’язку з тимчасовою втратою працездатності та медичним страхуванням, провадить акумуляцію страхових внесків і контроль за використанням коштів, забезпечує фінансування виплат за цими видами загальнообов’язкового державного соціального страхування та здійснює інші функції згідно із затвердженим статутом. Пенсійний фонд – це некомерційна самоврядна організація, що діє на підставі статуту, який затверджує її правління.

Управління Пенсійним фондом здійснюють на паритетній основі держава та представники роботодавців і застрахованих осіб. Безпосереднє управління Пенсійним фондом здійснюють його правління та виконавча дирекція. До складу правління Фонду, яке обирають на шість років, входять:

- 5 представників держави, яких призначає Кабінет Міністрів України;
- 5 представників роботодавців, яких делегує Всеукраїнське об’єднання роботодавців;
- 5 представників застрахованих осіб, яких обирає Всеукраїнське об’єднання профспілок.

Постійним виконавчим органом правління Фонду є виконавча дирекція, яка здійснює матеріально-технічне забезпечення роботи наглядової ради та правління Фонду.

Територіальними органами виконавчої дирекції Пенсійного фонду є головні управління Пенсійного фонду в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, управління Пенсійного фонду в районах, містах, районах у містах. Головні управління та управління Пенсійного фонду є юридичними особами, мають самостійні кошториси, печатку із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням.

*Основними завданнями Фонду та його робочих органів у сфері соціального страхування є:*



- реалізація державної політики у сферах соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності;

- надання матеріального забезпечення, страхових виплат та соціальних послуг;

- профілактика нещасних випадків;

- віднесення страхувальника до класу професійного ризику виробництва з урахуванням виду його економічної діяльності;

- проведення перевірок достовірності поданих страхувальниками відомостей про види економічної діяльності (у тому числі основний) підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності, виду діяльності та господарювання для віднесення страхувальника до класу професійного ризику виробництва з урахуванням виду його економічної діяльності;

- здійснення контролю за використанням роботодавцями та застрахованими особами коштів Фонду;

- аналіз та прогнозування надходження коштів від сплати єдиного внеску.

*Фонд та його робочі органи* відповідно до покладених на них завдань:

- здійснюють управління та оперативне розпорядження фінансовими ресурсами Фонду в межах бюджету Фонду, затвердженого Кабінетом Міністрів України, управління майном;

- проводять розслідування страхових випадків та обґрунтованості виплати матеріального забезпечення, страхових виплат;

- здійснюють заходи з профілактики страхових випадків;

- забезпечують функціонування інформаційно-аналітичних систем;

- здійснюють обмін інформацією з центральними органами виконавчої влади, що забезпечують формування державної політики у сферах трудових відносин, соціального захисту населення, реалізації державної податкової політики та з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, Пенсійним фондом України для виконання Фондом покладених на нього функцій і завдань, визначених законодавством України;

- здійснюють контроль за використанням коштів Фонду, веденням і достовірністю обліку та звітності щодо їхнього надходження та використання, застосовують в установленому законодавством порядку фінансові санкції та накладають адміністративні стягнення;

- беруть участь у проведенні наукових досліджень з питань соціального страхування населення, вивчають міжнародний досвід з метою запровадження інноваційних форм соціального страхування, виступають замовником наукових робіт, досліджень і методичного забезпечення;

- беруть участь у здійсненні міжнародного співробітництва для розв'язання

проблем та обміну досвідом у сфері соціального страхування;

- здійснюють інші функції, передбачені статутом Фонду.

***Пенсійний фонд зобов'язаний:***

• забезпечувати фінансування та виплачувати матеріальне забезпечення, страхові виплати і надавати соціальні послуги;

• здійснювати контроль за дотриманням порядку використання страховальником страхових коштів;

• вживати заходів щодо раціонального використання коштів і забезпечення фінансової стабільності Фонду;

• контролювати правильність витрат за соціальним страхуванням;

• стягувати надміру виплачені кошти з юридичних і фізичних осіб у встановленому законом порядку;

• вести облік і звітність щодо страхових коштів;

• надавати безоплатно застрахованим особам і страховальникам консультації з питань застосування законодавства про соціальне страхування;

• вести облік показників для визначення класу професійного ризику виробництва;

• щорічно складати звіт про результати своєї діяльності та після його затвердження правлінням Фонду подавати Кабінету Міністрів України і оприлюднювати;

• інформувати страховальників та застрахованих осіб про результати своєї роботи через засоби масової інформації;

• укладати угоди з лікувально-профілактичними закладами та окремими лікарями на обслуговування потерпілих на виробництві, а також угоди із санаторно-курортними закладами для обслуговування застрахованих осіб, скерованих безпосередньо зі стаціонару лікувального закладу до реабілітаційних відділень.

Безпосередню роботу з виконання обов'язків Фонду з питань страхування від нещасних випадків на виробництві здійснюють *страхові експерти з охорони праці*, які мають право:

• безперешкодно та в будь-який час відвідувати підприємства для перевірки стану умов і безпеки праці та проведення профілактичної роботи з цих питань;

• у складі відповідних комісій брати участь у розслідуванні нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань, а також у перевірці знань з охорони праці працівників підприємств;

• одержувати від роботодавців пояснення та інформацію про стан охорони праці та види здійснюваної діяльності;

• брати участь у роботі комісій з питань охорони праці підприємств;

• вносити роботодавцям обов'язкові для виконання подання про порушення законодавства про охорону праці, а центральному органу виконавчої влади, що

реалізує державну політику з охорони праці, – подання щодо застосування адміністративних стягнень або притягнення до відповідальності посадових осіб, які допустили ці порушення, а також про заборону подальшої експлуатації робочих місць, дільниць і цехів, робота на яких загрожує здоров'ю або життю працівників;

- складати протоколи про адміністративні правопорушення у випадках, передбачених законом;
- брати участь як незалежні експерти в роботі комісій з випробувань та приймання в експлуатацію виробничих об'єктів, засобів виробництва та індивідуального захисту, апаратури та приладів контролю.

*Пенсійний фонд* у разі настання страхового випадку зобов'язаний здійснити страхові виплати у вигляді грошових сум. Підставою для оплати потерпілому витрат на медичну допомогу, проведення медичної, професійної та соціальної реабілітації, а також страхових виплат є акт розслідування нещасного випадку або акт розслідування професійного захворювання (отруєння) за встановленими формами.

***Страхові виплати*** охоплюють:

- страхові виплати втраченого заробітку (або відповідної його частини) залежно від ступеня втрати потерпілим професійної працездатності;
- страхові виплати в установлених випадках одноразової допомоги потерпілому (членам його сім'ї та особам, які перебували на утриманні померлого);
- страхові виплати дитині, яка народилася інвалідом внаслідок травмування на виробництві або професійного захворювання її матері під час вагітності;
- страхові витрати на медичну та соціальну допомогу.

Якщо комісією з розслідування нещасного випадку з'ясовано, що ушкодження здоров'я настало не лише з вини роботодавця, а й внаслідок порушення потерпілим нормативних актів про охорону праці, розмір одноразової допомоги зменшується на підставі висновку цієї комісії, проте не більш як на 50 %.

Суму щомісячної страхової виплати встановлюють відповідно до ступеня втрати професійної працездатності та середньомісячного заробітку, що потерпілий мав до ушкодження здоров'я.

У разі стійкої втрати професійної працездатності, встановленої МСЕК, Фонд сплачує потерпілому одноразову страхову виплату, розмір якої визначають відповідно до ступеня втрати професійної працездатності, виходячи з 17-ти розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на день настання права потерпілого на страхову виплату.

Допомогу у разі тимчасової непрацездатності виплачують у розмірі 100 % середнього заробітку (оподатковованого доходу). Причому перші п'ять днів

тимчасової непрацездатності оплачує власник або уповноважений ним орган за рахунок коштів підприємства, установи, організації.

У разі смерті потерпілого внаслідок нещасного випадку на виробництві виплачують його сім'ї одноразову допомогу, що дорівнює 100 розмірам прожиткового мінімуму, встановленого законом на день настання права на страхову виплату для працездатних осіб, та одноразову допомогу кожній особі, яка перебувала на його утриманні, а також на його дитину, яка народилася протягом не більш як десятимісячного строку після смерті потерпілого, у сумі, що дорівнює 20-ти розмірам прожиткового мінімуму, встановленого законом на день настання права на страхову виплату для працездатних осіб.

Фонд фінансує витрати на медичну та соціальну допомогу, у тому числі на додаткове харчування, придбання ліків, спеціальний медичний, постійний сторонній догляд, побутове обслуговування, протезування, медичну реабілітацію, санаторно-курортне лікування, придбання спеціальних засобів пересування тощо, якщо потребу в них визначено висновками медико-соціальної експертної комісії та індивідуальною програмою реабілітації інваліда (у разі її складення). Фонд організовує цілеспрямоване та ефективне лікування потерпілого у власних спеціалізованих лікувально-профілактичних закладах або на договірній основі в інших лікувально-профілактичних закладах з метою якнайшвидшого відновлення здоров'я застрахованого.

У разі смерті потерпілого від нещасного випадку або професійного захворювання витрати на його поховання несе Фонд згідно з порядком, визначеним Кабінетом Міністрів України.

*Пенсійний фонд* здійснює заходи, спрямовані на запобігання нещасним випадкам, усунення загрози здоров'ю працівників, спричиненої умовами праці, у тому числі:

- вивчає стан умов, безпеки, охорони праці та профілактичної роботи на підприємствах, у фізичних осіб, які, відповідно до законодавства, використовують найману працю, з метою надання страхувальникам необхідних консультацій у створенні ними та реалізації ефективної системи управління охороною праці;

- бере участь: у навчанні, підвищенні рівня знань працівників, які вирішують питання охорони праці; у здійсненні наукових досліджень у сфері охорони та медицини праці;

- перевіряє стан профілактичної роботи та охорони праці на підприємствах, бере участь у розслідуванні нещасних випадків на виробництві, а також професійних захворювань;

- веде пропаганду безпечних та нешкідливих умов праці, організовує створення тематичних кінофільмів, радіо- і телепередач, видає та розповсюджує нормативні акти, підручники, журнали, іншу спеціальну літературу, плакати, пам'ятки тощо з питань соціального страхування від нещасного випадку та

охорони праці;

- бере участь у розробленні законодавчих та інших нормативних актів про охорону праці;

- вивчає та поширює позитивний досвід створення безпечних та нешкідливих умов виробництва;

- виконує інші профілактичні роботи.

## **2. Організаційні основи державного соціального страхування від нещасних випадків та професійних захворювань на виробництві**

### ***Роботодавець як страхувальник має право на:***

- безоплатне отримання в органах Фонду інформації про порядок використання коштів Фонду;

- отримання інформації про результати проведення перевірки використання коштів Фонду;

- судовий захист своїх прав.

### ***Роботодавець як страхувальник зобов'язаний:***

- надавати та оплачувати застрахованим особам у разі настання страхового випадку відповідний вид матеріального забезпечення, страхових виплат та соціальних послуг;

- вести облік коштів соціального страхування і своєчасно надавати Фонду встановлену звітність щодо цих коштів;

- під час перевірки правильності використання коштів Фонду та достовірності поданих роботодавцем даних надавати посадовим особам Фонду необхідні документи та пояснення з питань, що виникають під час перевірки;

- подавати в установленому порядку відповідно до законодавства відомості про:

- розмір заробітної плати та використання робочого часу працівників;
- річний фактичний обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг), кількість нещасних випадків і професійних захворювань на підприємстві за минулий календарний рік;
- використання коштів Фонду за іншими визначеними цим Законом напрямками в порядку, встановленому правлінням Фонду;
- інформувати про: кожний нещасний випадок або професійне захворювання на підприємстві; зміну виду діяльності підприємства для переведення його до відповідного класу професійного ризику; безоплатно створювати всі необхідні умови для роботи на підприємстві представників Фонду;
- повідомляти працівникам підприємства про адреси та номери телефонів Фонду, а також лікувально-профілактичних закладів та лікарів,

які за угодами з Фондом обслуговують підприємство;

- подавати звітність до Фонду у терміни, в порядку та за формою, що встановлені правлінням Фонду;

- повернути Фонду суму виплаченого матеріального забезпечення та вартість наданих соціальних послуг потерпілому на виробництві у разі невиконання своїх зобов'язань щодо сплати страхових внесків.

**Страхові внески** (СВ) на страхування від нещасних випадків та професійних захворювань, які спричинили втрату працездатності, входять у єдиний страховий внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Розмір цих страхових внесків залежить від страхового тарифу, який є чинним для підприємств одного класу професійного ризику виробництва і визначається Пенсійним фондом, та фактичних витрат підприємства на оплату праці у місяці, за який сплачують страховий внесок.

**Страховий тариф** визначають за класом професійного ризику виробництва який встановлюють відповідно до класифікації видів економічної діяльності за класом професійного ризику виробництва. У нашій країні за професійним ризиком виробництва всі види економічної діяльності поділені на 67 класів.

Фактичні витрати на оплату праці дорівнюють сумі нарахованої заробітної плати за видами виплат, які налічують як основну та додаткову заробітну плату, так і інші заохочувальні та компенсаційні виплати, у тому числі в натуральній формі, та суму винагороди фізичним особам за виконання робіт (надання послуг) за цивільно-правовими договорами.

***Застрахована особа має право на:***

- безоплатне отримання інформації про порядок витрачання страхових коштів Фонду та тлумачення з питань соціального страхування;
- отримання у разі настання страхового випадку матеріального забезпечення, страхових виплат та соціальних послуг;
- участь у розслідуванні страхового випадку, у тому числі за участі представника профспілкового органу або своєї довіреної особи;
- послуги медичної реабілітації;
- послуги професійної реабілітації, включаючи збереження робочого місця, навчання або перекваліфікацію, якщо загальна тривалість професійної реабілітації не перевищує двох років;
- відшкодування витрат під час проходження медичної та професійної реабілітації на проїзд до місця лікування чи навчання і назад, витрат на житло та харчування, транспортування багажу, а також на проїзд особи, яка його супроводжує;
- послуги соціальної реабілітації, включаючи придбання автомобіля, протезів, допомогу у веденні домашнього господарства, що надають відповідно

до законодавства;

- оскарження дії страховика, страхувальника-роботодавця щодо надання матеріального забезпечення, страхових виплат та соціальних послуг;
- судовий захист своїх прав.

***Застрахована особа зобов'язана:***

- надавати страхувальнику, страховику достовірні документи, на підставі яких призначають матеріальне забезпечення та надають соціальні послуги;
- своєчасно повідомляти страхувальника та страховика про обставини, що впливають на умови або зміни розміру матеріального забезпечення та соціальних послуг;
- знати та виконувати вимоги законодавчих та інших нормативно-правових актів про охорону праці, що стосуються застрахованого, а також дотримуватися зобов'язань щодо охорони праці, передбачених колективним договором (угодою, трудовим договором, контрактом) та правилами внутрішнього трудового розпорядку підприємства, установи, організації
- у разі настання нещасного випадку або професійного захворювання:
- лікуватися в лікувально-профілактичних закладах або у медичних працівників, з якими Фонд уклав угоди на медичне обслуговування;
- дотримуватися правил поведінки та режиму лікування, визначених лікарями, які її лікують;
- не ухилятися від професійної реабілітації та виконання вказівок, спрямованих на якнайшвидше повернення її до трудової діяльності;
- дотримуватися режиму, визначеного лікарем на період тимчасової непрацездатності. Пенсійний фонд несе відповідальність згідно із законодавством за шкоду, заподіяну застрахованим особам внаслідок невиконання, несвоєчасного або неналежного виконання умов страхування, встановлених законодавством.